

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 123. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hcaeeventyr06val-shoot-idm139779800507152/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

BIND I

*Statoignet og hæfte-bagomlagsvignet EP-56,
brugt på omslaget til oort bd.I, se II s. 170. Orig.st.*

Eventyr, fortalte for Børn

1835-42

EB I:1 1835

Når H. C. Andersen i MLE (I 289) påstår, at hæftet kun fik én anmeldelse, glemmer han åbenbart, at allerede 17.5.1835 bragte A. P. Liunges æstetiske ugeskrift Søndagsblad en anonym omtale, som ganske vist var kort, men til gengæld udelukkende positiv:

»Hr. H. C. Andersen har i disse Dage udgivet første Hefte af en Samling »Eventyr, fortalte for Børn.« Ligesom de fleste foregaaende Arbejder af den ærede Forfatter, bærer ogsaa dette et stærkt Præg af Originalitet; Stilen er ypperlig beregnet paa at fængsle Børnets

10*

Opmærksomhed og fortreffelig klinger det belærende: »for«, som ofte forekommer i de Sætninger, der slutte de enkelte smaa Afsnit. – Ved at kaste et Blik saavel paa dette lille Arbeide, som paa de mange andre gode æsthetiske Produktioner, der i den senere Tid ere fremkomne fra forskjellige Hænder, kan man ikke andet end glæde sig ved den frodige Blomstren, som hersker i den poetiske Deel af vor Litteratur og som staaer i en saa stærk Modsætning til andre aldeles nøgne Grene paa det store Kundskabens Træ.«

Da Carl Bagger i april 1835 anonymt havde overtaget redaktionen af Søndagsblad (Vilhelm Møller i Baggers Samlede Værker, bd. 2, XL, 1867), kan der næppe være tvivl om, at denne uforbeholdne ro – 9 dage efter hæftets udgivelse – skyldes ham.

Men den eneste anmeldelse Andersen »husker« i 1855, så intenst, at han omtaler den hele to gange (MLE I 201, 289), står i Joh. Nik. Høsts Dannora. For Kritik og Antikritik, I, 1836, 74 (iflg. H. Topsøe-Jensen: Buket til H. C. Andersen. 1971.17 udkommet sommeren 1835), som han dog ikke citerer helt korrekt. In extenso lyder teksten:

»Om endog Anmelderen Intet har imod gode Eventyr for Voxne, kan han dog ikke Andet, end finde denne Digtart aldeles uhenigtsmæssig, naar det gjælder Læsning for Børn. Ikke som om han oversaae, at netop Disse ofte ere meest aabne for ethvert Indtryk af det Vidunderlige; men skal da deres Læsning, om end blot i Fritimerne, være blot til Lyst? Den, der vil give Børn Noget at læse, bør dog vel, i det mindste lønligen, have et høiere Formaal dermed, end blot at more dem. Men det ligger i Tingenes Natur, at man ad denne Vei aldrig vil kunne hibringe dem nyttige Kundskaber om Naturen og Mennesket, men i det høieste kun en eller anden Leveregel; og saa er det endda et Spørgsmaal, om ikke den Nytte, derved maatte vindes, kun altfor meget opveies ved den Skade man maaskee stifter ved at fylde Indbildningskraften med phantastiske Synsmaader.

Af Herr. Andersens Eventyr ville sandsynligvis de tre første: »Fyrstaen«, »Lille Claus og store Claus« og »Prindsessen paa Ærtene« kunne more Børn; men det er saa langt fra, at Disse deri ville kunne finde nogen Opbyggelse, at Anmelderen end ikke tør indestaae for denne Læsnings Uskadelighed. I det mindste vil vist ingen paastaae, at Barnets Takt for Sømmelighed skærpes, naar det læser om en Prindsesse, der sovende rider paa en Hunds Ryg, hen til en Soldat, som kysser hende, hvorefter hun selv, lysvaagen, fortæller denne smukke Tildragelse, som – »en underlig Drøm«; eller at dets Sands for Ærbarhed skærpes, naar det læser om en Bondekone, der i sin Mands Fraværelse, sidder alene tilbords med Degnen, (fødnote: »Der var dækket et stort Bord med Vin og Steg og saadan en deilig Fisk.«) og hun skjænkede for ham og han stak paa Fisken« (Hvad er det paa

Dansk?), » for det var Noget han holdt af« eller at dets Agtelse for Menneskets Liv skærpes, naar det læser Begivenheder, som at Store Claus slog sin Bedstemoder, og Lille Claus ham ihjel, fortalte som om det havde været en Stud, der sloges for Panden. Eventyret om Prindsessen paa Ærten forekommer Anmelderen ikke blot udelikat, men endog uforsvarligt, forsaavidt Barnet deraf kan indsøge den falske Forestilling, at saa høi en Dame altid maa være forskrækkeligt sømskindet.

Anmelderen erkjender lovrigt »Lille Claus og store Claus« for et meget vittigt, og »Fyrtoiet« for et ikke uvittigt Produkt; i »Prindsessen paa Ærten« troer han derimod at savne Saltet.

»Den lille Idas Blomster« er maaskee mindre morsomt, end de andre Eventyr, men det er mere uskyldigt og har en smuk poetisk Grundtone. Kun Skade, at Dette heller ikke har nogen Moral, som man tilforn kaldte det eller at Denne ialfald ligger saa skjult, at den kunde trænge til at skrives med store Bogstaver, som »Dette skal være Troial«.

Foredraget er ligesaa fatteligt, som i det Hele behageligt. At »rigtig« og »ækel«, som det synes, høre til Forfatterens Yndlingsudtryk, at Kagekøernes Sukkergrise o.s.v. nævnes som Climax mod Kjøbenhavn, og at Folk kjøre i Kongenshave, har ikke forarget Anmelderen nær saa meget, som den Vittighed, at Hoffåmen tog Vandstøvler paa, har tiltalt ham.

Han slutter med det Ønske, at den talenrige Digter, der har et høiere Kald, ikke fremdeles vil spilde sin Tid paa at skrive *Eventyr for Børn*.«

Vel er anmeldelsen stupid, men den rummer nogle nuancer, som det ikke har passet Andersen at gengive i MLE: *Lille Claus og store Claus* betegnes som meget vittigt, *Den lille Idas Blomster* har en smuk poetisk grundtone, og stilen er i det hele både fattelig og behagelig. Og til sidst omtales Andersen som »den talenrige Digter, der har et høiere Kald« (i MLE 1 289 komprimæret til det neutrale »Forfatteren«). Forresten fik Høst jo ret i at Andersen ikke fremdeles ville spilde sin tid på at fortælle eventyr for børn. Allerede i 1830 skrev han sit første voksen-eventyr, og fra 1843 strøg han ordene »fortalte for Børn« af sine hæftetitler. Den grundholdning til eventyr for børn som anmelderen redegør for i første afsnit var han ikke ene om i samtiden, bl.a. formulerer Poul Møller samme synspunkt i sin lille opsats »Om at fortælle Børn Eventyr«. Og når det gælder forargelsen over den manglende moral i hæftet deltes den af fx. Hauch (se p. 128) og vistnok Ingemann.

Anmeldelsens påstand om at eventyr ikke er til nogen nytte for børn fik året efter en offentlig modsigelse. *Nordisk Ugeskrift*, udgivet af

Selskabet for en forbedret Retskrivnings Udbredelse, indeholdt 17.9.1837 under fællestitlen »Polemiske Småhug« to digte, hvoraf det første hedder

»Til min lille Broder
(Med Andersens Æventyr)«

og som i sin helhed lyder:

»Når nogen siger dig, man kan
Af Æventyr slet ingen Nytte have,
Da le dem ud, og spørg: Kan man
Ej læse her at læse og at stave?
og sig kun så: Min Bror har sagt,
At Digteren i Æventyrets Folder
Langt mere sandt og godt har lagt,
End eders hele *kløge* Liv indholder;
I har kun Blik for Nytten, om
Den føles kan og vises med en Finger,
Ej for den høje Sandhed, som
Frigjort fra Hverdagslivets Støv sig svinger;
Men jeg, som læser Æventyr,
Det skal I see, jeg blir en prægtig Fyr!

Læs du kun Æventyr, min søde Dreng,
Helt udenad, og når du går i Sæng
Om Aftenen, fortæl da Mor og Gitte
Om Fyrtøj, store Klavs og om den bitte.
Og når Papa ej lege vil som før,
Så sig til ham: Min lille Fatter, hør,
Hvis du tillader, vil jeg forelæse
Historien om den *rigtige* Prinsesse,
Som lugted Ærten med sin fine Næse; –
Og du skal see ham strags i god Kulør.
Når så du bliver stor og stærk af al den Læsning
Så kommer med Sydosvinds raske Blæsning
Til Hjemmets gamle Kredsliv jeg igjen,
Og tar dig med; så skal vi rejse hen
Og læse Æventyr, ej blot på Dansk,
Men på Latin og Græsk og Tysk og Fransk
Og se det store Æventyr, hvis Navn
I Jylland kaldes Kongens Kjøbenhavn.«

Polemikken kan kun være rettet mod Dannora, og skønt Andersen allerede havde udgivet både 2. og 3. hæfte, da digtet blev trykt, viser eventyrtitlerne, at det er 1. hæfte digteren har sendt til sin bror i Ålborg. Digtet er udgivet under pseudonymet Paidophilos, men i 1840 optog digteren det i sine »Lyriske Digte«. Hans navn er P. L. Møller, som altså har forsvaret Andersen 5 år før han begyndte at anmejde ham og 6 år før de gjorde hinandens bekendtskab.

Såvidt den offentlige kritik. Men for A var det lige så væsentligt hvad vennerne mente. Når han læste eventyr op inden de blev trykt, var det ikke mindst for at få en forhåndskritik, og når han forærede sine bøger væk, udbad han sig gerne en udtalelse om dem.

Den allerførste privatvurdering er den mest forbavsende af alle. Allerede 16.3.1835 beror han Henriette Wulff at han har »skrevet nogle Eventyr for Børn, om hvilke Ørsted siger, at naar Improvisatoren gjør mig berømt, gjør Eventyrene mig udsædlig, de ere det meest fuldendte jeg har skrevet, men det synes jeg ikke« (BHW I 211). Ørsted kunne mere end sin fysik, han havde også profetiske gaver.

Med det samme hæftet udkom, sendte A det til sine to digtervenner i Sorø, Ingemann og Hauch. Endelig, endelig 6.11. tog den sidste sig sammen til et længere brev, som på flere punkter ligger på linje med Dannora-kritikken: »Jeg siger Dem naturligvis min Mening uden Omsvøb; thi enhver anden Fremgangsmaade vilde være at fornærme Dem. De to mellemste af Deres Fortællinger forekomme mig meget passende paa deres Plads, og jeg kan næsten ubetinget give dem mit Bifald. Prindsessen paa Ærten er i mine Tanker et baade moersomt og træffende lille satirisk Eventyr, og mangen Moder gifter ikke sine Børn bort paa bedre Grunde, end den her anførte. Den gamle Dronnings Fiinhed er ubeskrivelig stor, og ingen borneert Adelsdame kunne have den større. Fortællingen »Lille Claus og store Claus« er ogsaa, saavidt jeg kan skjønne, (trods Alt, hvad den fine Portion af Læseverdenen kan have denmod) et sandt Foster af en barnlig, men derfor ikke liden Indbildningskraft. At Billederne er groteske og derved fremtrædende, skader Intet, tvertimod maae de vel i en sliig Fortælling netop være saa. – Den første Fortælling behager mig mindre, og jeg troer, at den moralske Ligegyldighed, der ligger deri, er den til Skade. Forstaa mig kun ret! Man skal naturligvis ikke i noget Eventyr hverken for Børn eller Voxne (om Fabler og om gnomiske Digte tale vi ikke her) skue en Pegepind, der henpeger paa et moralsk ABC. Moralen skal, som bekjendt, ikke ligge udenfor, men i Digtet selv. Digteren behøver ei at spille en eneste Reflexion derpaa, men fra Digtets inderste Kjerne skal den levende springe os imøde. Det er en stor Vildfarelse, derpaa er jeg saa vis som paa mit eget Liv, at ville borttjerne og foragte den; thi

overalt i Verdenslivet træder den frem, og uvilkaarligen tage vi Part for det Gode mod det Slette, og den Digter, der ikke agter herpaa, formindsker aabenbart sine sande Læseres Deeltagelse, hvilken ingen Kunsttheorie kan erstatte ham. De har i den anden Fortælling ogsaa i det Hele løst hin Opgave; i store og lille Clauses Skjebne see vi (skjøndt paa en barnlig Maade) ligesom Fingeren af en højere Magt, der beskytter den Svage mod den Stærkes Uretfærdighed. I den første Fortælling er det derimod stødende, at Soldaten saa aldeles uden Samvitighed og Taknemmelighed kræber den gamle Kone til Gjengjæld for hendes Tjeneste, lad være, at hun ogsaa har viist ham denne af Egenytte. De vil sige, at Børn ikke tænke ved Sligt, at den barnlige Naivitet hopper let herover. Men de Voksne, der ogsaa bør kunne læse sige Fortællinger med Fornøielse, tænke derved, og et klogt Barn behøver ei at være meget stort, før det gjør det Samme. En anden Feil ved dette Eventyr er, at det er en Efterligning af et bedre Digt, nemlig Alladdins Lampe. I Deres sidste Eventyr (Den lille Idas Blomster) findes der aabenbart meget smukke Ting; dog minder det lidt for meget om Hofmanns bekjendte Maneer; men De er en god Digter nok for ikke at trænge dertil. Dette er hvad jeg efter min Overbeviisning med den højeste Oprigtighed kan sige om Deres Eventyr. Flere Digte, som de to mellemste, troer jeg maatte kunne læses med megen Fornøielse af Enhver, som har baade Naivitet og Hjerter nok til at kunne sætte sig ind i Børnearene igjen. At Mange ville være for fornemme, for satte og for eensidig udviklede dertil, forstaaer sig af sig selv; men en Digter skal mindst af Alle ville smigre Enhvers Smag; naar han først har vundet de Bedste for sig, da vinder han nok siden den hele Verden; men om han omvendt havde vundet den hele Verden, de Bedste undtagen, da vilde dog Vinden snart dreie sig, og Verdens Bifald forsvinde« (BtA 188-90).

Den opfattelse af forholdet mellem kunst og moral Hauch her forfægter, holdt han fast ved og uddybede i Afhandlinger og æsthetiske Betragtninger, 1855 p. 313-16. Men den moralske gradsforskel mellem de to skæmtteeventyr her turde være minimal: Er det mer undskyldeligt, at en velbjerget bonde – ovenikøbet i berigelsesøjetted – slår sin bedstemor ihjel end at en soldat på vej hjem fra krigen hugger hovedet af en fremmed heks for et sølle fyrstøjs skyld? Bonden begår overlagt mord, soldaten handler i affekt.

Men Ingemann, som A ivrigt korresponderede med, reagerede undtagelsesvis ikke. Forklaringen på hans tavshed fremgår af A's brev 17.12.1835, da han sender ham næste hæfte: »Gid De maa være mere tilfreds med disse end med de forrige! Mange sætte disse, forunderligt nok, selv over »Improvisatoren«; Andre derimod ville, som De, at jeg ikke skulde have skrevet dem! Hvaad skal jeg nu troe?» (BfA I 315) (A

besøgte Ingemann i sommeren 1835, og da har eventyrene formodentlig været debatteret).

Der var ingen A stoledt mere på i litterære spørgsmål end Ørsted og Ingemann, og så længe de levede konsulterede han dem begge flittigt. Men nu forudsagde Ørsted, at eventyrene ville gøre ham uødelig, mens Ingemann ønskede dem uskrevne. I sandhed: »Hvad skal jeg nu troe?«

EB I:1-2 1835

Dansk Litteratur-Tidende havde ikke anmeldt 1. hæfte, men snart efter at 2. hæfte var udkommet, kom der 6.1.1836 en omtale af begge hæfter af signaturen H.T., som yderligere i samme artikel behandlede C. Molbechs Julegave for Børn, 1835. Ligesom Dannora-kritikeren går H.T. ud fra principielle overvejelser, men mens den førstes var af moralsk art, er den sidstes af stilistisk karakter:

»At skrive for Børn er vist en vanskelig Sag. Naar man paa den ene Side meget let kan blive dem for høitrvende, saa maa man paa den anden Side ogsaa vogte sig for, at stige alfor dybt ned, i det Øjemed at Barnet ret skal kunne forstaae og fatte det Fortalte. Ligger det aldeles indenfor Barnets Horizont, saa bryder dette sig ikke derom; thi det vil og maa see opad og lade sine Tanker gaae forud for Indsigten. Selvanskuelse hører ikke Barnet til. Denne Middelvei maa nu ligesaa vel iagttages med Hensyn til Formen som til Materien. *Andersens* Methode indeholder en Stræben efter at slaae ind paa den mundtlige Fortællings livligere og mindre ordnede Foredrag. *Molbechs* Foredrag er derimod i høieste Grad roligt og simpelt, og vi kunne ikke andet end give dette sidste Fortriobet, ikke fordi A. i hñn Stræben er uheldig, men fordi vi mene, at den kun høist ufuldkommet kan realiseres.

Det kunde synes, som om en godt og aandrig fortalt Historie kun behøvede at skrives op Ord til andet, for paa Tryk at have samme Værd som den havde ved det mundtlige Foredrag. At det imidlertid ikke vil være Tilfældet, er velbekendt, thi baade den Fortællendes og Tilhørers Individualitet savnes; og det er ikke nogen tom Conveniens, at man ikke maa føie sine Ord paa samme uordnede Maade paa Tryk, som det meget godt kan gaae an, at føie dem i det mundtlige Foredrag. Dertil kommer, at det er Børn, der her skulle være Læsere; og ere de end netop vant til denne Form, i hvad de *høre* fortalt, saa ville de dog ikke være istand til under Læsningen at give de trykte Ord det Liv, uden hvilket et saadant Foredrag aldeles maa forfeiles, idet det baade kan give Anledning til, at det Fortalte ikke forstaaes som det skulde forstaaes, og tillige, fordi Barnet under den langsomme Opfat-

telse, som Læsningen afgiver, faaer Tid til at tænke mere over det Enkelte, paa sine Steder kan forekomme det enfoldigt. Dette Sidste mene vi nu vel intetsteds at kunne blive Tilfældet med A.'s Fortællinger, men det er dog en muelig og meget naturlig Følge af den Methode, han har fulgt, og det er en Følge, der vilde være høist skadelig, thi Børn maa som sagt ikke gives Anledning til i deres Forestillinger at sætte sig paa den høie Hest, eller blive kritiske. Hvad der leveres dem bør altid staae over dem, og det er ogsaa saadanne Ting, som de helst ønske at høre.

Vil man nu her indvende os, at det ikke er nogen afgjort Sag, at A. ved sine Eventyr fornemmelig har tilsigtet en Læsebog for Børn, men at han mueligen i dem ogsaa har villet afgive en Prøve paa et Foredrag, der smukt udført, maatte kunne interessere den Voxne; da er det vel saa, at dette ikke finder nogen bestemt Modsigelse i Titelen. Men om det nu endogsaa har ligget i hans Plan – og vi kunne ikke undlade i denne Anledning at bevidne, at vi med megen Fornøielse, og uden at behøve nogen Abstraction [ordet er her brugt i betydningen: stærk koncentration af opmærksomheden], have læst begge Hefter –; saa burde det dog neppe være hans Hovedhensigt, og har upaatvivelig heller ikke været det. Derom vidner, blandt Mere, Fortællingen i andet Hefte: »Den uartige Dreng,« hvori Andersen ubarmhertigen og uden derved at vinde noget stort Udbytte for Børnene, har slaaet en Streg over de Følelser, hvormed den Voxne maa see Anakreons Fortælling beskaaren for al sin Poesie. Dog, dette er jo for en Deel af mindre Vigtighed, og denne Fortælling vilde maaskee heller ikke have forekommet os saa stødende, dersom den ikke fulgte umiddelbart efter en Fortælling som »Tommelise,« der, ligesom den forekommer os at være den bedste af de leverede, i sig ogsaa er det yndigste Eventyr, man kan forlange.

Foruden denne tillade vi os at fremhæve som de fortrinligste: »Prindsessen paa Ærten« og »Reisekammeraten,« ihvorvel begge af meget forskiellig Slags.

En Fortælling, som vi vel ikke egentlig have Noget imod, men som synes os ikke at tilfredsstille de Pretensioner, hvormed den møder, er »Den lille Ida og hendes Blomster.« Den synes at være en Efterligning af Hoffmann, men hvad enten den nu især er skreven for Voxne eller Børn, saa mene vi, at den Ingen af dem vil tilfredsstille.

Resten af anmeldelsen, godt halvanden Side, er om Molbechs Julgave for Børn, som viser sig ikke blot sprogligt men ogsaa moralsk at have »et ikke ubetydeligt Fortrin«.

Anmelderen går ud fra, at Børnene selv skal stave sig gennem hæfterne. (Samme fejltagelse gør P. L. Møller sig ogsaa skyldig i, når han polemisk mod Dannora-kritikken skriver, at eventyrene bl.a. har

den nytte, at barnet lærer at læse, ja, at hans lillebror ligefrem kan opmuntre faderen ved at læse *Prindsessen paa Ørten* for ham). Andersens tanke, at den voksne skal fortælle/læse eventyrene højt for børnene er ikke faldet ham ind. Men selve fordømmelsen af fortælle-måden er et bevis på, hvor revolutionerende ny Andersens stil forekom samtiden.

Til disse få og mest negative anmeldelser kan føjes et par svenske, som også angår de 2 første hæfter.

29.12.1838 skriver Andersen begejstret til Henriette Hanck: »I Sverrig er udkommet en *original* Børnebog: »Lekammeraden« og tænk Dem, det er en Oversættelse af mine Eventyr« (BHH 309). Det drejer sig om »Lekammeraten, Vald samling af Sagor och Berättelser för Barn. Utgifven af J. W. Liffman]. Första häftet.« Den blev anmeldt 20.12.1838 i Sveriges største avis på den tid, Aftonbladet, som skrev:

Bogen »innehåller nio sagor, hvaribland fem [»Elddornets«, »Rike-Pelle och Fattig-Pelle«, »Lilla Idas Blommor«, »Tumme-Lisa«, »Reskamraten«] af den så fördelaktigt kände unge Dansken Andersen, författare till Spelmanen från Svendborg och Improvisatören, tvenne [»Hans och Greta«, »Den Fattige och den Rike«] af bröderna Grimm, en [»Fogelboct«] af [Christoph v.] Schmidt och en [»Rübezah!«] af Musäus. Allesammans äro väl valde, men serdeles de af Andersen, hvilkas muntra, lifliga och färgrika stil är ganska lämplig att roa den klass af läsare, för hvilken de äro ämnade. Bland dessa utmärka vi isynnerhet *Rikepelle och Fattigpelle*, såsom ej allenast den bästa i närvarande samling, utan äfven en af de bästa i hela denna genre vi haft tillfälle att se.«

Denne omtale underholder han Henriette Hanck med i sit næste brev til Odense: »mine [eventyr] giver man Prisen« (BHH 313). Det er noget andet end at blive sat i skygge af skrivkuglen Melbech! – Men han har næppe vidst, at samme dag – 20.12.1838 – stod der også en anmeldelse i Dagligt Allehanda:

»De Andersenska Sagorna synas oss röja en verklig talang i denna genre, synnerligast de båda *Tumme-Lisa* och *Lilla Idas Blommor*, hvilka tyckas egentligen beräknade på små Flickor. De andas en så ren, oskuldsfull barnafromhet, att de äfven af äldre personer kunna läsas med nöje. Sagan om *Reskamraten* såväl som den om *Elddornet* äro båda Goss-Sagor. Den förra är rätt vacker i början, men sjunker under fortsättningen stundom till en enfald, som nog rätt mycket närmer sig pjöller. Båda synas emellertid på det hela böra rätt mycket roa de läsare, för hvilka de egentligen äro ämnade [...]

Sagan om *Rike-Pelle och Fattig-Pelle* skulle vi vilja utgälla ur ifrågavarande häfte. Den tillhör en genre, som mycket är i svang hos vår allmoge. Väl eger den i framställningssättet ingenting egentligen

klanderværdt, men dess tendens är mindre sedlig, såsom skildrande, icke redlighetens seger öfver onöskan, utan den sluga elakhetens öfver den dumma. Det är visserligen ej vår mening, att man i barnböcker skal predika moral, men man bör åtminstone noga undvika allt hvad som kan ega äfven den allägnaste skytt af motsatsen utaf det strängt sedliga. För öfvrigt vilja vi ej härmed hafva sagt, att boken för denna enda Sagas skull är förkastligt. En far eller lärare, som sätter den i handen på sitt barn, kan lätt supplera den moraliska tillämpning Förf. har underlätit, och i allmänhet anse vi oss med skäl kunna rekommendera detta lilla arbete som en ganska passande barnlektyr.«

Hauch havde moralske betænkkeligheder ved *Fyrtøjet* men ikke ved *Lille Claus og Store Claus*. Her er det omvendt! Hvad Andersen har tænkt, vides ikke, men i hvert fald figurerer ingen af de to eventyr på hans meget omfattende oplæsnings-repertoire, og han blev mere sparsom med at genfortælle folkeeventyr.

Af brevene fremgår det, at 2. hæfte har gjort større lykke end 1. Allerede 10.6.1835 skriver Signe Læssøe til Henriette Hanck – uden overhovedet at nævne 1. hæfte: »I hans sidste smaa Fortællinger er den Liden *Tommelise*, som er saa allerkjæreste, saa reen poetisk, at jeg ret længes efter den skal blive trykt for ret tidt at qvæges i disse milde Straaler fra Poesiens sande Sol.« (BHH 114).

Hauch lod til en forandring omgående høre fra sig 24.12.1835: »Inderlig Tak for den anden Deel af Deres Eventyr, som jeg med megen Fornøielse har læst. Det første Eventyr forekommer mig at være baade smukt og betydningsfuldt, og Reisekammeraten anseer jeg for at være endnu bedre. At det er den Døde, der saaledes belønner og gjengjelder den stakkels Johannes Velgjerning, er en god Opfindelse. [Ja, det er jo selve grundtanken – overtager direkte fra folkeeventyret.] Især er den Dødes natlige Tog med Prindsessen til Troldens Bolig phantastisk skjært. Jeg havde kun ønsket, at man endnu havde faaet Noget at vide om, hvorledes Prindsessen uden sin Skyld var faldet under Fortryllelsen; derved vilde man have faaet større Interesse for hende. [Igen følger Andersen folkeeventyret, som heller ikke motiverer troldens magt over hende.] I den mindste Fortælling har De heldig løst den Opgave at fortælle Noget, der kan more og tilfredsstille Børn, uagtet den egentlige Betydning først skal og kan forstaaes af den Voxne. Jeg sætter rigtignok disse tre Eventyr betydelig over dem, der staae i første Deel [...] Deres Bog har William faaet, der forsikker, at han holder meget af Dem derfor. Han er den af vore Børn, der røber meest Phantasi, og har i stor Spænding hørt paa alle tre Eventyr« (BtA 191 ff).

12.2.1836 skriver Henriette Hanck: »Det morede mig meget at læse

Deres Eventyr, »Tommelise« er saa nydelig; »Den lille uartige Drænge grumme cornisk, De vinder rigtignok Efterslægten« (BHH 124).

Ingemann, der ikke havde brudt sig om det 1. hæfte, har åbenbart heller ikke ladet høre fra sig om det næste. I hvert fald skrev Andersen 11.2.1837 til ham: »Med det Allerførste skal De faae et nyt Hæfte Børne-Eventyr, som De jo ikke holder af« (BfA I 369). Allerede 2 dage senere spørger Ingemann forbavset i et langt brev: »Har jeg læst rigtig, og troer De, at jeg *ikke* holder af Deres Børneeventyr? 2det Hæfte holdt jeg *særdels* meget af, og det har jeg givet til flere Børn. Hvad jeg havde mod 1ste Hæfte, har vi talt om; men jeg ved ikke rettere, end at jeg har sagt Dem, hvor kjært 2det Hæfte var mig« (BfA 281). Dermed var sorgen slukket.

7.1.1837 giver A madam Iversen i Odense, bogtrykkerens enke, en overraskende besked: »Hvad mon Tante Augusta [datteren i huset], som ikke kan lide mine Børne-Eventyr, siger til, at *Heiberg* erklærer disse at staae høit over »Improvisatoren« og »O.T.«, og at Eventyrene ville give mig det største Navn i vor Literatur fremfor Romanerne?« (BfA I 366). Og som et ekko heraf hedder det en månedstid efter i brev til Ingemann: »Heiberg siger, det er det Bedste jeg har skrevet« (BfA I 369). Det lyder ikke 100 pct. overbevisende. For det første havde Heiberg på dette tidspunkt ikke læst Improvisatoren og næppe heller O.T.. Dernæst har han aldrig offentlig udtalt sig om eventyrene. For det tredje er det udelukkende i disse to samtidige breve A påberåber sig Heibergs autoritet i denne sammenhæng, i begge tilfælde over for tvivlere som skal overbevises. Endelig minder selve formuleringen i første brev mistænkeligt om støbeformen for Ørstedes berømte vurdering fra marts 1835 (p. 127).

EB I:1-3 1835-37

Det nye hæfte fik kun én offentlig kritik, men til gengæld omfatter den hele Første Samling, er hævet over moralske anfægtelser og sproglige bekymringer og tager stilling til digterens spørgsmål i »Til du aldrig Læsere«: Skal jeg fortsætte eller slutte med at fortælle eventyr? Anmeldelsen stod i Kjøbenhavnsposten 18.7.1837 (godt 3 måneder efter udgivelsen af hæfte 3) og er signeret l.n.. Da Orla Lehmann, digterens ungdomsven (MLE I 109), på det tidspunkt var redaktør af avisen, er det nærliggende at gætte på ham som anmelderen. Så vidt det kan ses har Andersen aldrig omtalt netop denne kritik, som i høj grad må have opmærstret ham:

»Det har undret os, at der endnu ikke har viist sig nogen offentlig Bedømmelse af *H. C. Andersens* »Eventyr fortalte for Børn«, efter at

Samlingen af dem i omtrent et Par Masneder har været sluttet med det udkomne 3die Hefte, og skjøndt Forfatteren i dette sidste saa godt som udtrykkelig udbeder sig en saadan offentlig Dom. Ligegyldighed hos Publicum kan det neppe være, thi saavidt vides have de *Andersenske* Eventyr, ikke alene fundet Indgang og venlig Modtagelse hos dem, for hvem de ere fortalte, men de ere ogsaa almindelig anerkendte og læst med Fornøielse af de Ældre. Vel beretter Forfatteren, at ingen af hans Arbejder ere blevene saa forskjelligt vurderede som dette. »Medens enkelte Mænd«, siger han, »paa hvis Dom jeg sætter stor Priis, have tillagt dem meest Værd af hvad jeg har skrevet, meente Andre, at disse Eventyr vare høist ubetydelige og raadede mig til ikke at skrive flere«. Men denne Forskjellighed ligger dog snarere i selve Digtarten, end den alene skulde gjælde *Andersens* Eventyr. Til at glæde sig ved, eller endog blot med Interesse følge et Barneeventyr, udkræves der for den Ældre en særegen Modtagelighed, som langtfra Alle ere i Besiddelse af, og Forfatteren maa derfor ikke undre sig over, at han hos Mange kan finde Lunkenhed og Ligegyldighed for disse sine Aandisfostre. Den der derimod er inde i Eventyrenes Verden og med Børnene formaar at leve i Phantasien Rige, han maa vist give *Andersen* det Vidnesbyrd, at han i dette Rige er den dygtigste og interessanteste Fører man kan ønske sig, og kan man end ikke med hine Mænd være enige i at Eventyrene som Samling ubetinget skulde være det mest værdifulde, *Andersen* har skrevet, saa ere der dog efter vor Mening Nogle blandt dem, der uden at tabe kunne sammenstilles med det Bedste, der er leveret i denne Genre. Vi mene hermed især »Tommelise« og »den lille Havfrue« – hvilke begge ere Digterens egen Opfindelse; ligeledes »Reisekammeraten«; skjøndt vi dog ikke kunne undlade at anke over, at Fortælleren i den Slutningsapostrophe, hvormed han i »den lille Havfrue« henvender sig til sine barnlige Tilhørere, forlader det poetiske Gebet, indenfor hvilket den hele Fortælling forresten saa fortræffelige er holdt. Vi tør holde os overbeviste om, at Samlingen tidlig eller siidig vil blive en almindelig yndet Bog baade for Børn og de Ældre, der med Aarene ikke have tabt Muligheden til at gjenføde deres Barndoms Drømme; og vi haabe, at Forfatteren, i den Yndest, hans Eventyr ville vinde, vil see sig kaldet til, fremdeles at forøge dem, ved Udarbejdelsen af de Ideer, som i denne Henseende maatte frembyde sig for ham.«

Ligesom i denne anmeldelse går den private brevkritik af hæfte 3 udelukkende på Havfruen, ikke en lyd om den lige så berømte Keiser.

Også denne gang har Hauch et forbehold, men i stedet for at meddele Andersen det, betror han sig til Ludvig Bødcher i brev af 22.5.1837: »Andersens lille Havfrue har jeg læst med Fornøielse, det

vigtigste, jeg derimod har at indvende, er, at en Havfrue, der føler saaledes, allerede havde Sjæl i Forveien, og ei behøvede at erhverve den. I Fouqué's »Undine« er Modsætningen mellem den stormende, sig selvadspaltende Livsfylde, der ligesom Havskuummet mangler Centrum, og den derpaa nedslaaende guddommelige Funke fra en højere Verden meget sandere tænkt, og derfor skønnere. Andersen er for Resten et Menneske, i hvis Byst der slaar et virkeligt Digterherte, og der, hvis han blot ganske aflægger sin Ungdoms Ledeløshed og vorder en Mand, kan præstere noget Udmærket; og meget har han jo allerede skienket os« (Tilskueren 1908, 841).

Da Henriette Hanck første gang omtaler hæftet, er det i en pudsig sammenhæng som et PS til brev af 22.9.1837: »Fr. Schleppegrell kan jeg hilse fra [...] Jeg havde laant hende det sidste lille Hefte af Deres Eventyr, og hun forsikrede mig, at hun havde læst den lille Havfrue 5 Gange igjennem, og grædt hver Gang, der laa og en stor Taare med Sminke i, paa et af Bladene, det ærgrede mig ordentligt, at den lille Havfrue skulde begrædes med en sminket Taare« (BHH 205). Først 30.3.1838 meddeiler hun kort sit eget indtryk: »deres Eventyr have altid interesseret mig særdeles; især: den lille Havfrue der efter Improvisatoren har talt mig meest af Alt hvad De har skrevet, der er en saa forunderlig Duft over disse Arbeider, jeg kan ikke sige hvad det er; men noget guddommeligt er det vist der maa fortrylle Alle« (BHH 221 f.).

Fredrika Bremer, som i flere breve havde skrevet indgående om hans romaner og lyrik, ja uden forbehold ros: Agnete og Havmanden, kendte endnu i sommeren 1838 ikke eventyrene (BtA 651). Men af hendes brev 21.4.1839 fremgår det, at hun netop har læst hele Første Samling samt EB II:1. Hendes begejstring for Tommelise er uden ende: »De vilde Svaner« har jag tackat för några förtjusande målningar, men »Tommelise«, åh »Tommelise«! den är en klenod, en riktig juvel i sin sort! Grnan, Sommerhielm (den vän med hvilken jag här lefver) och jag ha haft alldeles obeskrifligt roligt af den lilla, obeskrifligt behändiga historien; och dageligen ännu utgör den ämne för skämtsamt tal emellan oss, och kommer nog alltid att vara det« (BtA 654 f.). Også Havfruen sætter hun højt: »Det är ett stycke fullt af djup, skön och målände poesi. Men jag håller med Er att det icke är för barn. Der är ett djup af smärta, som nästan öfverstiger mänsklig fattning, och som vore mäktigt af att sönderslita ett barns själ. Jag hade som barn helt visst blifvit galen af den lille Haf-frue« (BtA 654). Andre titler nævnes ikke i det udførlige brev på over 5 tryksider. Det har sin forklaring, som hun ikke lægger skjul på: »oaktadt min gjädje öfver »Tommelise«, så roper jag dock på Er bästa Herr Andersen, att skriva »Eventyr för barn« af en annan art, – af en annan art särdeles,

än alla de barnhistorier i boken, som icke ha Er til Orig.-författare [...] I Improvisatoren och i Spillemanden har Ni visat oss de ljufvligaste scener ur det *sanna* barn- och naturlifvet. Jag tillstår, att jag och många i Sverige med mig sätta dem öfver alla barnsagor. Dock lefve Tommeliset!» (BtA 655).

Det er noget nær samme besked Ingemann tidligere havde givet ham (jfr. s. 128).

Til samtidskritikken hører også, at da Andersen havde jamret over, at hans kvindefigurer – det er Agnete og Maurerpigen det drejer sig om – ikke gjorde succes (BHH 504), mindede Henriette Hanck 15.2.1841 ham om, at »De glemmer den lille Havfrue, jeg har aldrig hørt nogen have læst den uden at finde den saa ubeskrivelig smuk« (BHH 515).

EB II:1 1838

Skønt hæftet indeholder et af A's mest berømte eventyr, *Den standhaftige Tinsoldat*, fik det kun én anmeldelse, nemlig i Berlingske Tidende, som ikke tidligere havde omtalt eventyrene, men 1.11.1838 skriver den:

»Der var en Tid, da man meente, at det kun var Tydskerne, der kunde skrive for Børn, og at vi Danske i denne Henseende maatte lade os nøie med Oversættelser. Men den Opmærksomhed, man især i den senere Tid skjænker Børneopdragelsen, og hvorpaa de heldbringende Asyler give et saa sjønt Exempel, har og vil sikkert fremdeles virke til, at ogsaa danske Forfattere forsøge sig i denne Retning.

Til disses Tal hører Hr. *H. C. Andersen*, og hans tidligere udgivne Eventyr, ligesom den nuværende Samling, der indeholder tre Smaafortællinger [...] kunne ved den naive Barnlighed, der karakterisere dem, ikke andet end vække Interesse hos Børn, ligesom Andre maa ønske snart at see flere lignende Eventyr fra samme Haand.«

Men inden denne tomme anerkendelse havde Andersen fået brev fra Henriette Hanck, som 27.10.1838 sårev: »Deres Eventyr har jeg faaet for længere Tid siden, de ere *nydelige*, den standhaftige Tinsoldat gjør jeg mindst af endskjønt der ere flere Vittigheder i, det forekommer mig, ja, nu leer De vist af mig, som om Forfatteren medens han skrev den maate have været ganske grusom indtaget af Jfr Grann! De vilde Svaner har alt hvad man kan forlange af et Eventyr, og desuden den yndige poetiske Indledning, der er noget saa rørende ved Søsterens urokkelige Hengivenhed for Brødrene især behager det mig særdeles at

den yngste og kjæreste Broder beholdt Svanevingen. Den lille Gaa-seurt er og bliver dog blandt alle min Yndling, den synes Fader ogsaa bedst om!» (BHH 283).

Og 9.12.1838 gav Ingemann ham, som sædvanlig, ordentlig besked om sin mening: »Den simple, hjertelige Tone, De i disse Eventyr ret har faaet Greb paa, er ogsaa i denne Fortsættelse smukt bevaret. Fortællingen hos M. Winther om de elleve Svane har vundet meget i Deres Fremstilling, idet De har udeladt adskillige stygge eller forslidte Træk, (som Dronningens Nedkomst med Hundehvalpe og den onde Stifmoders Straf i Spigertønden), og tilføjet mange selvopfundne, nydelige Træk. Gamle, bekjendte Sagn og Eventyr kan saaledes uægtelig vinde endeel ved blot at omskrives med en poetisk Pen; men naar de ikke fremtræde som aldeles gjenfødte i en heel ny Form (f.Ex. som Romance eller dramatisk Eventyr), bliver Ondgigtningen dog ligesom en ny, forbedret Udgave af, hvad enhver Fortæller dog ogsaa i Et og Andet varierer og udsmykker, – Ideen faaer en ny Klædning, men ingen ny Skabning. Jeg foretrækker i denne Henseende de 2 første Fortællinger som heelt udsprungne af Deres egen Opfindelse. De livsglade Stemninger troer jeg imidlertid, man helst maa vælge, naar man componerer Eventyr for Børn. Kunde Livets tragiske Alvor blive levende for de Smaa, ved at de saae Kjærlighedens og Poesiens Misforhold til den ideeløse Endelighed i Blomstens og Sangfuglens Undergang, vilde det dog vist være for tidligt at røre ved den Streng i Barnegemytet. Det Hofmannsk ironiske Lune, hvormed De har lagt Liv og standhaftig Kjærlighed i Tinsoldaten og piint ham til at ville skribe eller græde Tin – hvis det passede sig, for tilsidst at smelte til en Klat (der dog lignede et lille Hjerte), som Bold for den »Trolde i Daasens«, der saabenbarer sig i Ørangeluner uden Grund – det Bittre i denne Spøg er vel ogsaa mere for de Store, end for de Smaa. Dette siger jeg kun for de følgende Børne-Eventyrs Skyld, hvortil jeg vilde ønske, De vilde vælge de mildeste, menneskekjærligste og meest livsglade Stemninger og Phantasier, der maatte blive Dem tildeele» (BrA 292 f.).

Ganske vist fulgte Andersen ikke i de 2 følgende hæfter rådet om at holde sig til de mest livsglade stemninger (jfr. bl.a. *Paradisets Have* og *Rosen-Alfen*), men han drog en anden konklusion: Undertitlen »fortalte for Børn« forsvandt fra og med 1844.

Tinsoldaten optog Mølbech i sine Udvalgte Eventyr og Fortællinger 1843 og gav det det skudsmål, at det er »et: af de bekjendte *Andersenske*, hvilket jeg betragter som et af de heldigste, og i sin Art eiendommeligste af denne Digter« (indledningen XV). Jævrigt kan det næppe være andre end Andersen Mølbech tænker på med flg. sætning fra indledningen: »At ville fortælle Eventyr for Børn eller Almue paa en eller

anden særegen Viis, eller [...] i en saakaldet *barnlig* Stil og Tone, er kun at fordærve dem paa en smagløs og uforstandig Maade» (XIV).

EB II:2 1839

Også denne gang blev det kun til én anmeldelse, nemlig i Den Frisindede, et Ugeblad af blandet Indhold, redigeret af Claudius Rosenhoff, som i høj grad var »frisksindet«. Den stod at læse 29.10.1839 (ej i BFN), kun 10 dage efter at hæftet var udkommet:

»indeholder 3 Eventyr, med hvis Composition Forf. neppe har været aldeles heldig. Det første, »Paradisets Have«, udmærker sig ved en lang Episode om Vindene, der vel i og for sig kan være ret smuk, men griber aldeles ikke ind i Hovedhandlingen. Kundskastræets forbudne Frugt er her hverken meer eller mindre, end – et Kys paa Paradisets Fæes Mund, en Idee, der hverken er ny eller maa kunne tiltale den *barnlige* Phantasi som noget særdeles Fristende, – i saa Henseende ere vistnok Biblens *Æbler* mere tillokkende. – Det andet Eventyr, »den flyvende Kuffert«, har just heller inter Tiltrækkende for Barneverdenen; et Sted bliver Forf. endog »politisk«, det hedder nemlig S. 37: »Vort eneste Nyhedsbud er Torvekurven, men den snakker saa uroligt om Regjeringen og Folket; ja, forleden var der en gammel Potte, som af Forskrækkelse derover faldt ned og slog sig i Strykker! Der er *frisksindet*, skal jeg sige Dem!« – Det tredje Eventyr, »Storkene«, mangler den væsentlige Bestanddel, der sikkert bør characterisere ethvert Eventyr, nemlig: at det maa kunne *fortalles*; men hvad her er at fortælle af, kunne idetmindste vi ikke finde. – Ret pudseerligt er det Indfald: »Storkeungerne gjorde deres Ting saa nydeligt, at de fik *Udmærket Godt med Frø og Slange*.««

Også af brevene fremgår det, at der er delte meninger om hæftet. Allerede i samme oktober måned, da det udkom d. 19., rapporterer Andersen til Henriette Hauck: »Den flyvende Kuffert« synes meest at behage af dette Hefte, og dog er »Storkene«, unægteligt, det meest afrundede« (BHH 385).

Først 9.11.1839 giver Henriette Hauck sin mening til kende: »Jeg har læst Deres Eventyr paany med megen Fornøjelse, jeg veed ikke hvilket af dem jeg skal foretrække, Storkene ere allerkjæreste; men den flyvende Kuffert er saa vittig, hvad der især har troet mig er den Yttring at man mærker paa en Bog at den er af en Dame, ved den Reenlighed der gaaer igjennem den, skriver jeg nogensinde en Bog mere som jeg dog neppe tror, vil jeg ikke som i Tante Anna, hænge Gardiner op i den, eller endnu mindre som Frederikke Bræmer, lave

Mad! [...] *Paradisets Have* er saa poetisk og smuk; men da jeg igjen læste det, forekom det mig som om det ikke ret egnede sig for Børnet, det modsiger imidlertid mine smaa Elever, det er det allersmukkeste forsikre de, det samme sige de paa *Guldensteene*» (BHH 368).

18.11.1839 skrev Ingemann, som kendte indholdet fra Andersens sommerbesøg i Søns: »Vænligst Tak for de sidste Børne-Eventyr, hvortmed De fornøiede os i Sommer, og som nu atter har moret os! »Paradisets Have« og »Storkene« holder jeg meest af [hertil i fodnoten: Det første hører til de fortrinligste Eventyr, jeg kjender. Min Kone finder det ligeledes saa udmærket smukt]. »Den flyvende Kuffert« er mig mere et lystigt satirisk Indfald, end et Børne-Eventyr» (BtA 297).

Da Andersen kolporterer Ingemanns dom videre til Henriette Hanck, kan han desuden oplyse: »Heibergs synes slet ikke om *Paradisets Have*, ansee *Lykkens Kalosker* for et udmærket godt Eventyr» (BHH 394). Det første lyder sandsynligt, men Heibergs takkebrev for *Kaloskerne* (p. 147) er en smule maliciøst.

EB II:3 1842

opnåede én kort, men meget rosende anmeldelse i *Kjøbenhavnsposten* 23.12.1841:

Ole Lukøie og *Svinestrogen* er »de mest naive af disse fire yndige Smaa-Eventyr. »Rosen-Alfen« er fortalt efter en gammel italiensk Novelle, og »Boghveden« en Fabel i en meget smuk Form. At Andersens naive Eventyr ogsaa ere tiltrækkende for Andre end Smaa-børn, er altfor bekjendt, til at det behøver at gjentages, deres Overførelse og smukke Udtryk i andre Sprog vidner tilstrækkeligt om deres anerkjendte poetiske Værd, hvorvel der dog nødvendigviis maa gaae meget tabt af den oprindelige Naivitet og de skjelsmske Vendinger og Udtryk, som de have i deres danske Originalsprog.«

Men samtidig er Andersen nu ogsaa blevet genstand for Corsarens satire. 31.12.1841 vælger bladet en enkelt scene fra *Ole Lukøie* ud og giver flg. »tolkning«:

»Vi tør næsten bande paa, at H. Andersen i denne Bog (Pg. 11) har ville tage Revanche for den Maade, hvorpaa flere af hans nyere Værker ere blevne behandlede. – En Stork var saa uheldig at komme til Ænder og andet saadant Fjerkræ, til hvilke den taler om Africa og Pyramiderne (Africa? Er det ikke »Maurerpigens« og »Mulattens« Hjem?) »Men Ænderne forstode ikke, hvad han sagde, og saa puffede de til hinanden: »Skal vi være enige om, han er dum?« (Gik det ikke saaledes til med »Maurerpigen« og »Mulatten«?). – Nu vare de endvidere vittige over den stakkels Stork og kom saagar med Personligheder (»det er nogle

deilige tynde Been I har,« sagde en Kalkun, »hvad koster Alen?«; men Storken saae og hørte dem med taus Foragt. Og tilsidst kom da ogsaa En, der forstod den (en høj Person?), og lukkede op for den og lod den flyve til Syden (ligger Constantinopel ikke mod Syd?), hvorover da Ænderne bleve meget misundelige. – Den stakkels Stork! At den ogsaa skulde komme til at tale for Ænder! Børnene ville vist føle megen Medlidenhed, naar de læse denne Historie.«

Tidsskriftet For Literatur og Kritik (udg. af Fyens Stifts literære Selskab, red. af kirkehistorikeren Ludvig Helveg) har i bd. 6 1848 en artikel af Frederik Sneedorff Birch om danske læsebøger. Da *Boghveden* er optaget i en ny læsebog bemærker anmelderen: »Det har altid vakt en ubyggelig Følelse hos Anm., naar en Plante er bleven fremstillet som Symbol paa noget Ondt, uden at deri i dens Natur fandtes den alleringste Anledning. Lad en Giftblomst, en Skarntyde, Bulmeurt o.s.fr. fremtræde som et saadant Symbol; – men nu Boghveden: – en uskyldig, for Menneskene høist vigtig Væxt; hvorved har den forskyldt at skulle opstilles som Repræsentant for Hovmodet? [...] Anm. maa derfor paa Boghvedens Vegne anmode sin personlige Ven H. C. Andersen om at restituere den nævnte Plantes Ære og at give den en passende Fyldestgjørelse ved i en anden Digting af forskjelligt Indhold at lade dens gode Egenskaber vederfæres den Ret, de fortjente.«

Af brevkritik findes intet af betydning – undtagen et brev fra et lidt senere tidspunkt.

Da Andersen havde skrevet eventyrkomedien *Ole Lukøie*, sendte han den til Hertz og bad om en udtalelse om dens sceniske værd. Hertz svarede ogsaa 10.3.1850, men det er mere eventyret end komedien han skriver om, og han bekræfter at figuren forekom samtiden ny:

»Allerede for nogle Aar siden glædede jeg mig over et Par Træsnit (jeg troer til en af Gersons Børnebøger), hvor Ole Lukøie paa en sindrig Maade var fremstillet som en til vore Folkesagns Mytherække hørende, egen Person, ligesom Nissen, Ellefolk og Desl. Det var en ganske ny Idee; jeg veed ikke, hvem den oprindelig skyldes, men det er en virkelig Acquisition i vore Folkesagns Mythologi, lige kjærkommen for Digteren som for de bildende Kunstnere. I Deres Eventyr har De (og meget muligt har jeg her *primus motor*) udviklet Ideen om ham videre, og blandt Andet ved at gjøre ham til en Brøder af Døden givet denne fortræffelige, lille Patron, saaledes som Folketroen og Børneverdenen hidtil har kunnet tænke sig ham, mere Indhold og Dybde. Pedersen har i sine Træsrits-Tegninger ogsaa vidst at give ham et meget characteristisk Physiognomi. At De endelig nu har gjort ham til en Person i et Drama, er en lykkelig Tanke, der endnu oftere maa kunne benyttes« (BtA 246).